

EDITING PRINCIPLES FOR RADIO AND TELEVISION TEXTS**Suba Reka, Assoc. Prof., Phd, "Sapientia" University of Târgu-Mureș**

Abstract: While newspapers and magazines have a more restricted and somehow more specialized audience, radio and television stations have a larger public, with a heterogeneous cultural background, disposing of different understanding capabilities. All these characteristics demand that these auditory and audiovisual broadcasts be as accessible as possible, allowing the viewers to understand directly, without any difficulty the meaning of the message.

As more and more written journalistic texts are being read by presenters, they should again resort to some means of transposition but if there is a lack of this kind of transposition, ambiguous texts are created.

This research upon the adequacy of Hungarian media texts is part of carried out by Sapientia University, Faculty of Technical and Human Sciences from Targu-Mures, the Department of Applied Linguistics in collaboration with the National audiovisual Council. Our research focused on the quality of the Hungarian language that was used in the Hungarian audiovisual media in Romania. Since 2010 we have conducted two weeks of monitoring annually, focusing especially on news programmes and talk shows. From a linguistic viewpoint, we monitored the verbal interactions and written messages (titration, crawls) delivered by the editors and media workers, neglecting the interventions of guests.

Keywords: text adequacy to communication channel, syntactic structures, text grammar, sentence grammar

Limba este un sistem general de semne și în același timp un sistem de sisteme care în actul lingvistic generează structuri specifice, dar interdependente. Nivelele de organizare a sistemului general al limbii au caracter sistemic și se înfățișează în structuri, tocmai în baza caracterului de sistem al fiecărui nivel în parte și al limbii în ansamblu.

Fiecare din aceste sisteme ierarhice și integratoare: fonetica, morfologia, lexicul, sintaxa și textologia funcționează în primul rând în baza unor unități fundamentale specifice și a relațiilor dintre ele, la propriul nivel, iar în al doilea rând prin realizarea lor ca unități concrete, dar concomitent cu intrarea în diferite categorii de relații (la nivelul conexiunilor, coeziunii și al coerenței) și în unități concrete superioare, proprii celorlalte sisteme. Astfel se generează structurarea verbală a textului și în actul lingvistic concret astfel se asigură constituirea, transmiterea și receptarea de mesaje (Irimia 2000: 15).

În procesul de comunicare lingvistică, în desfășurarea funcției sale fundamentale, de cunoaștere și comunicare a cunoașterii, limba își relevă atât ipostaza de sistem, cât și pe cea de structură, iar textul (în relativă autonomie și/sau în interdependență sau complementaritate cu alte sisteme de semne, impuse de situație de comunicare), prin care sistemul se actualizează ca structură, dezvoltă concomitent două planuri complementare: planul enunțului, reflectând raportul de referențialitate și planul enunțării, reflectând raportul locutor-mesaj (Irimia 2000: 15-16).

Una dintre trăsăturile caracteristice ale limbilor moderne din zona noastră geografică este un fenomen larg răspândit: diversitatea stilistică, determinată de diferențierea situațiilor de comunicare și de multiplicarea contextelor de uz. Mijloacele de comunicare în masă, în

ansamblul lor, au pus în circulație tipuri de texte și de discursuri cu totul noi (Zafiu 2001: 10-11), ducând la formarea unor limbaje specializate în funcție de tipul de discurs practicat.

Limbajul comunicării în masă - obiectul cercetării noastre - este însă și foarte eterogenă, intrând în această variantă lingvistică efecte de dialecte și de elemente ale diferitelor straturi lingvistice prin activitatea proprie informării în masă, și din această cauză doar exigența urmăririi normei poate fi universal caracteristică, actele de vorbire propriu-zise având o imagine foarte complexă (Péntek 2001: 63).

În ceea ce privește receptarea acestor mesaje mediatice, trebuie precizat că presa scrisă, ziarele și revistele – cel puțin în varianta lor off-line - au un public mai restrâns, mai uniform, oarecum specializat, în timp ce posturile de radio și televiziune se adresează unui public larg, cu un bagaj cultural eterogen, dispunând de capacități de înțelegere diferite. Toate aceste caracteristici cer ca materialele auditive și audio-vizuale difuzate să fie cât mai accesibile publicului, permițând receptorului să înțeleagă imediat și fără greutate sensul mesajului (Ionică 1997).

Dacă privim emisiunile din radio și televiziune din perspectiva situației de comunicare, putem concluda că aceste texte acustice deviază de la sonoritatea vorbirii naturale nu numai în privința foneticii de text, ci și situația de bază a comunicării însăși este complet schimbată. Pe când în cazul tipului de raport comunicațional original, interpersonal, vorbitorul formulează mesajul pentru interlocutor, respectiv în cazul scrisului acest raport devine transpus, și scriitorul textului formulează mesajul pentru cititor, în cazul prezentării citite are loc o schimbare de nivel și de cale de comunicare, și astfel redactorul textului formulează mesajul pentru ascultător. În cazul primei cotituri mari însă faptul permanenței și al fixării a adus schimbări fundamentale atât la nivelul vorbirii propriu-zise, cât și la nivelul limbajului folosit, întrucât a creat noi posibilități și totodată noi cerințe în vederea redactării textelor (Deme 1976: 18).

Vorbitorul poate utiliza secvențe identice cu cele ale unităților de percepție, adică fraze sau propoziții scurte aflate într-un raport mai strâns, pe când scriitorul/redactorul textului are posibilitatea să condenseze, să coordoneze detaliile, să își organizeze gândurile și mesajul într-un mod mai compact, chiar să unească într-o unitate mai mare unele unități parțiale care, în vorbirea spontană, ar fi relativ autonome. Astfel, caracteristic pentru vorbirea directă este modul „succesiv” de formulare, iar scrierii, cel „simultan” (Deme 1976: 17). Forma dintâi este proprie vorbitorului, iar cel din urmă scriitorului/redactorului textelor. Acest fapt induce o diferență esențială nu numai în privința condițiilor tehnice și a situației de bază a comunicării, ci și în formularea textului însăși. Însă dacă privim tipul de raport caracteristic prezentării citite, adică citirea textelor pregătite anterior, aici la nivelul creării textului se vor impune posibilitățile caracteristice scrierii, deci ascultătorul va recepționa ca o senzație acustică un text care urmărește structura și formularea textelor scrise, adică un text mai condensat, mai compact, mai încordat, iar această formă de text este transmisă pe cale acustică ce are un randament mai scăzut. Acesta însă va avea ca rezultat faptul că la prima ascultare (iar la prezentarea citită nu există posibilitatea revenirii), textul devine greu de înțeles, sau chiar neinteligibil. Dezavantajul rezultat din această situație de bază se amplifică și mai mult dacă cititorul și ascultătorul nici nu se află în același mediu fizic, adică baza de transmisie multimedia devine intermedială, și anume pe un nivel secund al comunicării indirecte.

Situația de bază a comunicării în masă înseamnă o astfel de conversie, de exemplu în cazul textelor auditive de la radio, unde toate sarcinile expresiei îi revin sunetului, iar toate sarcinile înțelegerii, urechii (Deme 1976: 18-19). Și până acum am vorbit doar despre situația în care creatorul/redactorul textului (de exemplu crainicul, realizatorul de la radio/televiziune sau personalitatea mediatică) transmite propriul său text scris – prin propria voce – ascultătorilor. Dar situația devine și mai complexă dacă luăm în considerare că radioul sau televiziunea trece într-o măsură tot mai mare la transmiterea textelor scrise de altcineva, chiar mai mult, în unele genuri de media (emisiuni informative, de ex. retrospectivă de știri, rubrici culturale), acesta prevalează exclusiv.

Deme László interpretează această situație de bază în felul următor, cu referire la vorbirea la radio – însă afirmațiile sale sunt valabile aproape în cazul fiecărui tip de vorbire al comunicării în masă:

„Cel care citește textele altora la radio, nu mai este «vorbitor», în sensul că ar concepe deodată gândul și învelișul audibil al acestuia; și nici în sensul că ar crea o legătură intelectuală între sine însuși și partener, ca prin asincronia textualizării și a sonorizării. Se poate considera «vorbitor» doar în sensul fizico-motoric, respectiv fizico-acustic al cuvântului; cel care este menit să creeze legătura mintală nu cu un partener, ci între doi parteneri în afara lui. Iar pe lângă acesta, nici acești parteneri nu există personal unul pentru celălalt, ci complet impersonal: unul este «radioul», iar celălalt, «ascultătorul»” (Deme 1976: 19)¹.

Situația de bază din radio înseamnă deci înregistrarea prin scris a textelor, apoi prezentarea citită a acestora, și prin acesta se definește și acustica (vocea și sonoritatea) ei. Buda Béla vorbește chiar despre o „vocalizare radio” specifică, o sonoritate radio, determinând cauza acesteia în faptul că: „La radio, toate semnele metacomunicaționale trebuie exprimate prin voce, așa că ritmul vorbirii și modulația emotivă a vocii este esențială, de obicei este voit mai bogată decât ar fi în interacțiunea reală, când ascultătorul ar putea să se bazeze și pe impresii chinestezice. Comunicarea la radio care nu ține cont de acesta și nu mărește conținutul metacomunicativ al mesajului, ci doar păstrează tonul natural de vorbire, este predestinată să fie incongruentă. Această particularitate este binecunoscută și utilizată de către o parte dintre radiourile din străinătate, și astfel aproape că se poate identifica o vocalizare «radio» distinctă” (Buda 1994: 115)².

Astfel, dacă privim vorbirea și folosirea limbii în cadrul comunicării în masă, atunci trebuie să vorbim în primul rând despre limbajul, acustica, vocea și sonoritatea emisiunilor de tip informativ, acestea însă sunt cu preponderență texte citite. Iar în cazul prezentării citite trebuie să ținem cont de doi factori, care deși sunt într-o relație strânsă, iau ființă separat, iar astfel și examinarea lor se poate face doar în acest mod, și acești factori sunt textul fixat anterior și vocea care dă viață textului. Deoarece faptul că textele se prepară anterior și se citesc ulterior se poate considera în mass-media de azi un fapt împlinit, contradicția dintre

---

¹ Deme László: A „rádiós alaphelyzet”. A beszéd szemszögéből. („Starea de bază a comunicării în radio”. Din punctul de vedere al vorbirii). In: Cserés Miklós - Deme László: A rádióban elhangzó beszédről (Despre vorbirea rostită în radio). Centrul de Cercetare pentru Comunicarea în Masă, Budapesta, 1976., sublinieri ale autorului
² Buda Béla: *A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei* (Particularitățile comunicării umane directe). Editura Animula, Budapesta, 1994 (prima ediție: 1974).

acești doi factori se poate rezolva numai dacă cultura noastră textuală care se bazează pe prezentare citită ia în considerare posibilitățile și cerințele transmiterii mediatice și – în cadrul acesteia – acustice, iar pe de altă parte, și cultura noastră vorbită se adaptează situației distincte, caracteristicilor textului pregătite anterior.

Așadar, textul, formulat dinainte și destinat inițial ochiului, trebuie să fie reformulat, rescris astfel încât să se adreseze auzului, iar în cazul în care se renunță la mijloacele transpunerii, se produc texte ambigue, care de exemplu nu marchează clar diferența dintre stilul direct și cel indirect, sau nu înlocuiesc mijloacele de subliniere grafică cu intonația etc.

Cercetarea modului de adecvare al textelor difuzate în audiovizualul de limbă maghiară din România are la bază monitorizările efectuate la nivel național de către Universitatea Sapientia – Facultatea de Științe Tehnice și Umaniste, Catedra de Limbi Aplicate în colaborare cu direcția de specialitate din cadrul Consiliului Național al Audiovizualului cu privire la calitatea limbii maghiare folosite în audiovizualul de limbă maghiară din România.

Începând cu anul 2010 s-au efectuat anual 2 săptămâni de monitorizare, urmărindu-se în special emisiunile de știri. Sub aspect lingvistic au fost monitorizate doar intervențiile verbale și mesajele scrise pentru care își asumă responsabilitatea redactorii și colaboratorii posturilor respective, nu și secvențele verbale aparținând invitațiilor intervievați.

Au fost monitorizate următoarele posturi de televiziune: TVR 1, TVR 2, TVR Cultural, TVR Cluj și posturile de radio: Radio București, Radio Cluj, Radio Târgu-Mureș, Radio Timișoara, Radio Gaga, Radio Partium, Radio City, Radio FUN, Erdely FM, Radio Paprika, alese în funcție de: audiență, acoperire, pondere a emisiunilor informative și de dezbateri, asumarea unui rol cultural și educativ.

La nivelul construcțiilor lexicale, sintagmatice și sintactice, în materialul cercetat se găsesc într-un număr însemnat atât propoziții cu o topică neadecvată, cât și calcuri lingvistice, reiterări etc., iar la nivelul unităților suprasegmentale, prozodice (accent, intonație, pauză etc.), deși o cerință esențială față de lectura textelor audiovizuale, pe lângă o dicție bună și fluentă în lectură, ar fi nuanțarea și accentuarea ideilor, adică lectura sensurilor și nu doar a cuvintelor (Ionică 1997), la acest nivel găsim cele mai multe exemple negative și cele mai variate soluții nepotrivite.

Câteva exemple reprezentative pentru diferitele tipuri de greșeli, neconcordanțe, construcții ambigue sau soluții neadecvate:

Hireket mondunk elöljáróban röviden... - cu ajutorul tonului descendent la sfârșitul primei propoziții, segmentarea corectă ar fi: *Hireket mondunk. Elöljáróban röviden...*

(Radio Tg-Mureș, 23. oct. 2012, Știri, 12:00)

Lezuhant egy kisrepülőgép a pilóta. Életét vesztette. – segmentare nepotrivită prin intonație și tonalitate greșită. Cele două propoziții se delimitează de fapt în felul următor: *Lezuhant egy kisrepülőgép. A pilóta életét vesztette.*

(Radio Tg-Mureș, 21. oct. 2012, Știri, 16:00)

Jónapotkivánoktalálkozóra... - prezintă o lectură automată, alunecând pe deasupra cuvintelor, și fără delimitarea elementelor lexicale cu pauză și accent primar sau secundar. Transcrierea cu segmentare corectă: *Jó napot kívánok. Találkozóra...*

(Radio Gaga, 22. oct. 2012, Știri, 16:00)

Ezért tart zárva két napon át a hivatal. Amikor jogosítványokat nem állítanak és nem adnak ki. - intonație descendentă într-un mod nejustificat, utilizarea unei false subordonative - în locul propozițiilor coordonative copulative - cu folosirea pronumelui relativ *amikor* în locul conjuncției coordonative împreună cu adverb: *és ezalatt.*

(Radio Gaga, 19. oct. 2012, Știri, 08:00)

Az iráni fizetőeszköz értékvesztése elsősorban a perzsa állam nukleáris programja miatt megszigorított, nyugati szankciók, valamint a kormány hibás intézkedéseinek számlájára írható. – intonația ascendentă și pauza indică într-un mod incorect o relație de coordonare între atributele ”*megszigorított, nyugati szankciók*”, primul fiind de fapt în relație de subordonare față de cel de-al doilea, iar această nivelare între cele două elemente interdependente produce confuzii la nivelul semantic al acestei propoziții.

(Radio Sepsi, 25. oct. 2012, Știri, 11:00)

Az eredeti, júniusban egyeztetett elképzelés szerint a felekegymás tájékoztatására, forródrótot hoztak volna létre... - propoziție ambiguă din punct de vedere semantic din cauza topicii nepotrivite, lipsei accentului lexical (în limba maghiară pe prima silabă a ficecărui element lexical), tonului ascendent ce ceează impresia delimitării între două propoziții

(Radio Sepsi, 23. oct. 2012, Știri, 07:00)

Bezárja kapuit Szlovénia helsinki nagykövetsége a takarékosági intézkedések jegyében. – acustica propoziției devine plată, neavând o parte tematică înaintea predicatului verbal, propoziția întregă devenind astfel - din punctul de vedere al structurii informaționale topic-comment - un comentariu.

(Radio Sepsi, 16. oct. 2012, Știri, 15:00)

A pénzügyi kiigazításokat eszközölnék nem sikerül majd betartani az IMF-el megállapodott költségvetési hiánymértéket. – propoziție total neinteligibilă, cu folosirea acronimului englezesc IMF cu pronunția originală în locul corespondentului său din limba maghiară: *Nemzetközi Valutaalap.*

(Radio Tg-Mureș, 19. oct. 2012, Știri, 16:00)

55%-kal nőtt az idei év első 8 hónapjában a közvetlen külföldi tőkeberuházások értéke Romániában, amely elérte a 941 millió eurót. – falsă subordonare în locul relației coordonative

(Radio Sepsi, 16. oct. 2012, Știri, 16:00)

A környezetbarát feldolgozásból 24700 lej bevétele volt a Caritasnak, amely élelmiszer-csomagok, tanszerek és gyógyszerek vásárlására fordítja az összeget. – raport de subordonare (atributivă) în mod nejustificat
(Radio Paprika, 15. oct. 2012, Știri, 09:00)

Határozottan egy új atomerőmű megépítése ellen foglaltak állást a litvánok. – structură informațională neadecvată, ce nu corespunde intenției de comunicare. Cu topica corectă: A litvánok határozottan állást foglaltak egy új atomerőmű megépítése ellen.
(Radio Tg-Mureș, 15. oct. 2012, Știri, 12:00)

Azokban az óvodákban és iskolákban is egyéni hőközpontokat szerelnek és a teljes fűtési rendszert korszerűsítik, amelyekben jelenleg csempekályhákat használnak. – topică și structură sintactică caracteristică textelor scrise/citite.
(Radio Gaga, 17. oct. 2012, Știri, 07:00)

A szemináriumon azokat a lépéseket dolgozzák fel, amelyeket a tűzoltóknak meg kell tenniük természeti katasztrófák esetén. Az elméleti áttekintő után gyakorlati képzésre is kerül sor a szeminárium keretében. – topică neadecvată, calcuți lingvistice, construcții analitice – probabil din cauza traducerii din limba română, utilizarea pluralului substantivului katasztrófák, repetare.
(Radio Gaga, 17. oct. 2012, Știri, 06:00)

A mindössze egy szavazattal elfogadott döntést azzal indokolták, hogy az alkotmánybíróság [ ] alkotmányellenesnek ítélte a felelősségvállalást a tanügyi törvényért. – pauză și intonație descendentă nejustificată, sintagmă cu efect forțat: felelősségvállalást a tanügyi törvényért.
(Radio București, 30. noi. 2010, Știri)

'Októberben 'egy 'regionális vagy 'kisebbségi nyelvek európai chartája 'előírásaival összhangban lévő határozatot fogadott el a Román Posta igazgató'tanácsa, amelynek értelmében bevezetik a kisebbségi nyelvhasználatot azokon a településeken működő postahivatalokban, ahol a kisebbségek számaránya eléri vagy meghaladja a 20%-ot. – articol nehotărât în poziție accentuată, ceea ce duce la pierderea structurii informaționale a frazei.
(FUN Radio, 15. noi. 2010, Știri, 10:00)

A Mediafaxhoz eljuttatott kormányzati dokumentumból kiderül, hogy a különleges törvények alapján adott nyugdíjak újraszámolását szabályozó jogszabály életbe lépésének pillanatától mostanig a kormány főtítkárságán 200, újraszámolás elleni panaszt iktattak, a közigazgatási bíróság törvényére hivatkozva törvénytelennek minősítik és kérik ezek visszavonását. – frază cu o structură complexă dar în același timp opacă, deloc potrivită pentru citire cu voce tare.
(Radio București, 15. noi. 2010, Știri)

După cum s-a putut vedea din textele și fragmentele de text prezentate, limbajul presei auditive și audio-vizuale de limbă maghiară din România prezintă într-o măsură destul de semnificativă aproape toate acele fenomene lingvistice care decurg din situația

comunicațională de bază a acestor medii, ceea ce duce la prezentarea unor texte cu un grad înalt de artificializare, asimilând împrumuturi și calcuri la diferite nivele ale limbii, dar care prezintă și reprezintă o realitate complexă și nuanțată, alcătuită din interferențele a mai multor limbaje și tipuri de texte, cu reguli proprii de structurare și de selecție.

Bibliografie:

- Balázs Géza: *Magyar nyelvkultúra az ezredfordulón*. A-Z Kiadó, Budapest, 1998.
- Bárczi Géza: *Nyelvművelésünk*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1974.
- Butiurcă, Doina: *Lingvistică generală*, Târgu-Mureș, 2012.
- Coman, Mihai (coord.): *Manual de jurnalism*. Polirom, Iași, 2009.
- Cserés Miklós – Deme László: *A rádióban elhangzó beszédről*. Tömegkommunikációs kutatóközpont, Budapest, 1976.
- Deme László: A „rádiós alaphelyzet”. A beszéd szemszögéből. In: Cserés Miklós - Deme László: *A rádióban elhangzó beszédről*. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest, 1976., pp. 15-22.
- Ionică, Lucian: Jurnalismul de televiziune. In: Coman, Mihai (coord.): *Manual de jurnalism*. Vol. I., Polirom, Iași, 1997. pp.288-325.
- Irimia, Dumitru: *Gramatica limbii române*, Polirom, Iași, 2000.
- Péntek János: *A nyelv ritkuló légköre. Szociolingvisztikai dolgozatok*. Komp-Press Kiadó, Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár, 2001.
- Wacha Imre: *Szöveg és hangzása: cikkek, tanulmányok a beszédről*. Magyar Rádió Rt., Budapest, 1999.
- Zafiu, Rodica: *Diversitate stilistică în româna actuală*. Editura Universității din București, 2001.
- Studiul monitorizării limbii maghiare în programele audiovizuale din România, 2010, 2011, 2012, <http://www.cna.ro/Studiul-monitoriz-rii-limbii.html>, www.emte.ro